

ŽENSKI SVET

GLASILO ŽENSKIH DRUŠTEV V JULIJSKI KRAJINI

VSEBINA 1. ŠTEVILKE: @@@@@@@@@@@@@@@@@@@@@@@@@@@@@@@@@@@@@

OBRAZI IN DUŠE. XX. — FRANJA TAVČARJEVA. — (Marica Bartolova)	Stran	33
UBOŽICA. — (France Bevč.) (Nadaljevanje)	"	36
MJENA USTCA IN SVET. — (Fr. Milčinski)	"	40
USPAVANKA — Pesem. — (Marijana Kokaljeva)	"	42
ČRNE ROŽE. — (Gustav Strniša)	"	43
NAŠI ŽENSKI SAMOSTANI. I — Zavod šolskih sester v Tomaju na Krasu	"	45
ŽENA (Spisala Š.)	"	46
AMERIKANEC. — Pesem. — (Fr. Ločniškar)	"	47
MED MANO JE IN TABO ... — Pesem. — (Vera Albrechtova)	"	47
MOLČE SO GOVORILE NAJI OČI — Pesem — (Fran Pogačnik)	"	47
NAŠI ORICAJI IN NOŠE V SPODNJI TRZAŠKI OKOLICI — (Antonija G.)	"	48
IZVESTJA: Naše delo. — Po ženskem svetu — Materinstvo. — Higijena. — Gospodinjstvo.		
— Kuhinja — Iz naše skrinje.		51, 52, 53, 54, 55, 56.

PRIOLOGA ZA ROČNA DELA.

UREDNIKA: PAVLA HOČEVARJEVA.

ŽENSKI SVET izhaja prve dni vsakega meseca. - Za Jugoslavijo letna naročnina: Din. 64 (s krojno prilogo); polletna: Din. 32, Naročila in naročnino je nasloviti na upravo „Ženskega Sveta“, Ljubljana, Karlovška cesta 20. Uredništvo in uprava: Trst, posta centrale, poštni predal štev. 384. — Izdaja „Žensko dobrodelno udruženje v Trstu“. Tiska „Tiskarna Edinost“ v Trstu, Via S. Francesco 20.

===== Tiska „Tiskarna Edinost“ v Trstu via S. Francesco 20. =====

Najvišje odlikovanje gre gospodinji,

ki je prišla do tega prepričanja, da je najbolje izbrati si za dobavitelja raznih potrebščin tako trgovino, ki nudi toliko panog, da ji ni treba hoditi za raznimi stvarmi po več trgovinah. — Najbolj dobrodošla je našim gospodinjam
tvrdba

DRAGO SCHWAR, Ljubljana

ki more s svojo za-
logo preskrbeti z oblačili vso obitelj,
tako moške, kakor ženske člane. Oblačil za
gospode in dečke, izvrstnega blaga in kroja je
vedno dovolj v zalogi, in to vse v lastnem izdelku.
Izgotavlja se po meri. Zaloga finega, direktno iz Anglije
uvoženega sukna, slovi kot najboljša v Ljubljani. Za cenj.
dame je na razpolago damski salon, ki izgotavlja
damske kostume, plašče in krila iz blaga, ki je
le prvovrstne kakovosti in v krasnih vzorcih.
Zaloga prvovrstnega perila in vseh
modnih potrebščin. Uspešno go-
spodinjstvo je brez cenenih do-
bavnih virov nemogoče.

Priporočamo najtopleje tvrdko

DRAGO SCHWAR, Ljubljana

ŽENSKI SVET

Obrazi in duše.

XX.

FRANJA TAVČERJEVA.

O Franji Tavčarjevi se lahko reče, da je bila rojena pod srečno zvezdo. Dasi je že kot dete izgubila roditelje, je rasla in se razvijala v skrbni negi svoje tete Ajke in dveh stricev ki so tekmovali v ljubezni do ljubke Franice.

Ko je Franja Tavčarjeva Košeničeva hodila v šolo, je vladala v šolah kot absolutna gospodarica le nemščina in Franja Tavčarjeva sama pravi, da je bila slovenska slovnica najdrobnejša njena knjiga med mnogobrojnimi in obširnimi nemškimi. Na vadnici, kamor je hodila v šolo, ni slišala drugega nego le nemško in ko bi doma ne bila slišala samo slovenskega in ko bi je doma ne bili vzgojili v narodnem duhu, kdo ve, bi li bila sedaj Franja Tavčarjeva tako naša po srcu in duši?

Rano je teta Ajka vodila svojo nečakinjo na slovenske prireditve v ljubljansko čitalnico in h gledališkimi predstavami, kolikor jih je bilo tedaj. Pridno je mlada Franja čitala vsako slovensko knjigo, posebno je rada prebirala «Zvon», kjer so ji najbolj ugajale povesti dr. Ivana Tavčarja. Prav globok vtis so napravila nanjo «Mrtva srca» in neskončno rada bi bila spoznala pisatelja imenovane povesti.

Ko je šla nekoč iz šole, ji je pokazala njena prijateljica mladeniča ter ji rekla, da je to tisti, ki piše «Mrtva srca». Toda oni mladenič ni bil pravi, prijateljica se je zmotila; naključje je pa naneslo, da ji je oni nepravilno predstavil na nekem plesu pravega pisatelja dr. Ivana Tavčarja.

Dasi je tedaj še hodila Franja v šolo, se je vendar smatrala že za mlado damo in prav za malo se ji je zdelo, da jo je dr. Tavčar nagovoril kakor kakega otroka. Njegove nekako zafrkljive besede so ji pognale rdečico v obraz in skoraj solze v oči, srce pa, ki ga je že ljubilo kot pisatelja, se ji je stisnilo v bôli.

V rodbino tete Ajke, kjer je živela mlada Franja, je često zahajala Marija Murnikova, tedanja voditeljica slovenskega ženstva. Ker je bila deklica živahna, ljubezniva in prikupljiva, jo je jemala Marija Murnikova, da ji je pomagala pri narodnem delu.

Tako je sodelovala nekoč na bazarju v prid Narodnega doma. V laseh je imela bel oleandrov cvet. Kako ji je utripalo srce, ko se ji je približal dr. Tavčar in ji govoril vse drugače nego prvikrat! Dejal je, da kupi od nje le oni cvet, ki ga ima v laseh. S tresočo roko je vzela deklica cvet ter mu ga izročila s srečnim smehljajem; dr. Tavčar je pa dal zanj visoko odkupnino 20 goldinarjev. Kako naj bi bila skrila tako veliko veselje pred izkušenimi in pozornimi očmi Marije Murnikove, ki jo je, smeje se, poredno podražila!

Odslej je bil dr. Tavčar na vseh prireditvah in plesih najrajši ob strani živahne Franice, kateri je poklanjal krasne šopke, ki naj bi govorili to, česar pisatelj še ni izrekel. Zaprošil je njene slike in Franica mu jo je poslala na Slatino, kjer se je tačas mudil dr. Tavčar. O tej sliki — vidimo jo tu — je pisal dr. Tavčar svoji Franici med drugim: «Tu prestopim k Vaši podobi in pričinja se ostro poglavje ostre kritike, ker imam Vam pred vsem poplačati «jokajočega mestnega odbornika». Če pričnem pri glavi, je dobra, in v hipu, ko sem jo ugledal, se mi je dozdevalo, da bode to prej kot ne naša Franica in nikdo drugi. V tem dozdevanju sem bil še bolj potrjen, ko sem na Vašem obrazu bral tok notranje zavesti: «Stric mora storiti, kar hočem: «Tetka» mora storiti, kar hočem; Paula ravnotako in ves svet nič drugače». Prečitavši to notranjo zavest, sem si dejal, sedaj vem za gotovo, da imam pred sabo Košeninijevo Franico. V drugem je obrazek podoben, samo usta so večja, nego jih imate v resnici; to pa izhaja iz tega, ker ste jih med fotografovim delom prav tesno skupaj tiščali, hoteč, da bi prišlo nekaj odločnega, skoraj bi rekel možatega v lice. Ta odločnost je stara Vaša strast, o kateri pa upam, da ne bo preplula mehkega in udanega Vašega srca.»

Nadalje kritizira dr. Tavčar držanje rok, ki se zde tudi večje, ker so iztegnjene in pristavljaja: «Jokajoči mestni odbornik» pravi: gorje, če bi človeka udarila taka roka, po življenju bi mu bilo. Resnični udarec od Vaše prave roke pa bi bil komaj toliko, kolikor izda cvet, ki pade z veje spečemu na lice. «Jokajoči mestni odbornik» upraša: Čemu je držala tako navzdol ročice» Glavo bi stavil, da samo zategadelj, da bi se boljše videli prstani na belih prstih.»

Na zadnjo stran slike je dr. Tavčar napisal te-le verze iz Frithjofove povesti:

*Doch Frithjof schnitt, wohin er kam, Zusammen wachsen ihm zur Freude
Ein I, ein F in jeden Stamm; Die Runen wie di Herzen beide.*

Dr. Tavčarju pa ni zadostovala samo ta slika, zato je pisal Franici:

— «Pričakujem, da mi tudi manjšo podobo pošljete, ker jo moram imeti, da jo lahko sabo vzamem, kamorkoli hočem, ker mi z veliko ni mogoče. Upam, da Ti je jasna ta razmera.»

Pisatelj je v tem svojem pismu Franico zdaj tikal, zdaj vikal, šalil se ter žugal ji s pokoro, ker ga je baje imenovala «jokajoči mestni odbornik».

Pisma so romala leto dni, tako presrčna, Franico osrečujoča pisma.

Kdo bi opisal srečo mladega dekleta, ki ni videlo v svojem izvoljencu le bodočega moža, ampak je neizrečeno občudovalo in oboževalo njegovo slovstveno delo. L. 1887. je Franja postala srečna žena dr. Ivana Tavčarja.

Povila je pet otrok: eno hčer in štiri sinove. Ona sama pravi, da jo je spremljala sreča vselej in povsod do onih težkih dni, ko je zbolel ljubljeni mož. Tedaj se je Franja Tavčarjeva posvetila samo njemu z vso dušo in z vsem velikim požrtvovanjem ter tako najbolj dokazala svojo veliko ljubezen, katere je bil dr. Tavčar vreden v vsakem oziru v polni meri.

— Verujte mi — je rekla nekoč, — da si večkrat želim onih prečutih noči v njegovi bolezni, onih strašnih ur, ko sem še vedno upala, upala in se bala. —

* * *

Pokojni dr. I. Tavčar je sam želel da se njegova družica Franja posveti narodnemu delu.

Bila je kakor njen soproj vedno vneta Slovanka in od srbskega kralja Petra Osvoboditelja je dobila red sv. Save. Med svetovno vojno so ji svetovali, naj vrne srbski red, a Franja Tavčarjeva je kljub grožnjam red obdržala in — zmagala.

S svojo ljubeznivostjo in s svojo dobrotljivostjo je postala jako popularna. Ker jo ljubljansko ženstvo jako čisla in ljubi, jo je izbralo za predsednico skoro vseh ženskih društev. Ljubezen je slepa, zato v ti brezmejni ljubezni do Franje Tavčarjeve slovensko ženstvo ne misli in ne uvideva, da to ni društvom v korist, ako ne morejo tekmovati med seboj v delovanju, ker imajo eno in isto predsednico, ki mora skrbeti za vsa društva enako. Slovensko ženstvo si pač ne more misliti društva, ako mu ni na čelu Franja Tavčarjeva.

Ob sedemdesetletnici dr. Ivana Tavčarja se je v raznih člankih poudarjala izredna dobrota in blago srce pisateljovo in njegove družice Franje. Kdor je bil potreben in je potrkal na njihova vrata, ni odšel praznih rok. Osobito so bili dijaki leto za letom stalni gostje v hiši dr. Tavčarja in njegova verna družica gospa Franja ima za reveže slej kot prej vedno odprto srce in roke.

Marica Bartolova.

Ubožica. (Povest. Spisal France Bevk.)

(Nadaljevanje.)

5.

Nedeljsko popoldne je bilo; oče je bil z doma, mati je zadremala v kamrici. V izbi je bil Bruno, sedel je za mizo in listal po knjigi, ki je ni razumel.

Vstopila je Rezika, praznično oblečena, rdeča lica so ji sijala. Bila je videti mikavnejša kot navadno. Tega se je zavedala. Ko je postala za vrati in se razgledala po sobi, ji je ušel nasmeh.

Bruno nasmeha ni prezrl. Zdel se mu je prijazen pozdrav in še mnogo več.

«Dober dan, gospodična!» je dejal.

Razumela je. Po slovensko je odgovorila: «Dober dan!»

«Lepi ste!»

Ni razumela. Zrla je nekaj hipov v nasmehu. Nato je dejala, ker je morala nekaj reči:

«Lepi ste!»

V prazničnem razpoloženju nedeljskega popoldneva je imel tudi Bruno nekaj posebnega na sebi. Dekličje oči se niso mogle odmakniti od njegovega obraza. Prestopila je par korakov po izbi in vedela, kaj naj stori. Občutila je hipno zmedenost, ki si je ni znala razložiti. Namenila se je bila v kamrico, pa je spotoma pozabila na to. Vzela je v roko robec in nategovala v zadregi njegov vogliček.

Bruno je položil v zadregi roke na hrbet, nato jih je del v žepe. Stopil je dva koraka in dejal: «Sedite!»

Razumela je kretnjo, ki jo je naredil z roko, a ni sedla k mizi. Sedla je k peči. Bruno je sedel v njeno bližino.

«Kje ste bili, gospodična?»

«Ne vem, kaj pravite, gospod,» je dejala. Občutila je sladkost njegovih besed; njene besede pa so udarjale kot godba na uho.

«Kaj imate?» se ji je približal in del svojroko na njeno, v kateri je držala robec. «Dajte mi!»

«Pustite!» je odmaknila roko. Odločna ni bila. Nekaj trenutkov sta se gledala molče. Oči so govorile. Bruno se je približal čisto k nji, roko ji je položil okrog pasu. Glavo je nagnil na njena lica, da je čutila njegovo sapo. Oči so mu gorele. Ko ga je pogledala, se ga je skoro zbala.

V tistem hipu je zakašljala mati v kamrici. To jo je predramilo. Dvignila se je in dejala v opravičilo: «Mati me kliče.»

Bruno je zrl za njo...

6.

S tistim dnem je v Reziki pričela kovati misel. Tuj mož je zasledoval njeno srce in ni se ga mogla več ubraniti. Bila je nedoumljiva privlačnost ženskega srca do tujca, vsem ženskam lastnega. Bil je uspeh drznosti in vstrajnosti njegove in probujanje žene v dekliškem telesu.

Druga stran njenega bistva je ugovarjala. Javno mnenje v vasi, obzir do očeta in do matere. Prepad je ležal med njo in njim. Neznanec, o katerem ni vedela drugega, kot da mu je Bruno ime. Kdo je njegov oče in kdo njegova mati? Kakšno je bilo njegovo življenje? Kakšno je njegovo srce?

Vendar jo je tajna sila privlačevala v njegovo bližino, dasi je nehote zatrepetala, kadar ga je videla, kot da se boji.

Trikrat je v sanjah stal poleg njene postelje, trikrat je zakrilila z rokami in hotela zakričati. Ko se je prebudila, je razmišljala do jutra.

Njeno srce je nihalo; ni našlo izhoda...

Bila je še druga podoba, ki jo je napolnjevala z mislijo. Podoba mladeniča, ki je bil v ujetništvu. Resen in delaven je polnil upanje očetovo; komaj smeh je poznal, nespodobne besede ne.

Čislala ga je. V njenem spominu je bila njegova bodoba bleda. Na sejmu sta nekoč govorila, on ji je kupil medeno srce in na njem je bilo zapisano:

Misli namé,

če sem fantič zaté...»

Nekoliko je mislila nanj. Z njenim šopkom je odvriskal k vojakom. V njenem srcu je ostal v toliko, kolikor ni nikakega drugega ljubila in so stariši pogosto imenovali njegovo ime.

Po večjem ta želja, ne ljubezen, je ustvarjala srčno razmerje do njega. Ni tajila, da bi ga ne mogla ljubiti. Toda ljubila ga nikoli ni. Vendar je občutila, kot da mu dela krivico.

Za stensko podobo je bila dopisnica, rdeča in vsa posvaljkana. Na nji so bile besede: «Rezika naj mi spomladi prvi nagelj ohrani; utrgal ga bom, kadar pridem domov.»

To je bil pozdrav srca. Te besede so zvene le v Reziki vsako noč, vsako minuto.

7.

Ko je tiste dni nekega večera pokladala Rezika živini, se ji je približal Bruno. Ustrašila se ga je, dasi je bila prepričana o njegovi dobroti. Bruno je opazil njeno zadrego. Približal se ji je, v mraku so gorele njegove fosfornate oči, od neznane razburjenosti se je tresel po vsem telesu.

Stopil je k nji. Ona je stala s šopom sena v roki kot okamenela. Položil ji je roko krog pasu in ji pošepetal neznano besedo. Hotela ga je pahnuti od sebe, v tem hipu je začutila poljub na svojem licu. Bil je vroč poljub moža, v katerem je govorila kri.

Rezika je obstala osupla, brez sape. Bil je prvi poljub, ki ga je občutila v življenju. Občutila je gnjus pred tem dejanjem, ki se je zgodilo proti njeni volji. Zbudil se ji je tudi gnjus in nevolja proti človeku, ki je to napravil. Pustila ga je v polmraku samega in zbežala v izbo.

Tiste dni je bil radi svoje nezveste žene udaril neki kmet tujega vojaka po glavi. Zvezanega so ga odpeljali iz vasi. To je Rezika pomislila in molčala o dogodku. Bruna pa se je ogibala.

Toda čimbolj jo je grizlo nedovoljeno dejanje, tem jasnejše se je črtal v njeno zavest, tembolj je lazil on za njo. V dnu nevidne mržnje je tičala ljubezen.

Njeno vedenje so opazili vojaki, tudi očetu ni ostalo prikrito. Dejal ji je: «Bodi vljudnejša!»

In bila je tiho. Pogledala ga je, a nasmejala se ni.

Bruno ni čutil krivde nad tem, kar je storil, smatral je za moža pravico. Kesal se je radi Rezike, njene nevolje ni razumel. Bal se je očeta.

Iskal je slednje prilike, da se prikupi. Za vsako delo je prijel, vsako malenkostno uslugo je napravil. Vse polno istih malih uslug, ki nič ne pomnijo in dobro denejo človeku.

Tedaj ni bilo mleka pri hiši. Vse hiše so bile oblegane od vojakov; zgodilo se je, da je najbližji sosed pozabil na soseda. Mati je ležala v postelji in ni zavžila druge hrane kot mleko; včasih so njene ustnice popoldne hrepenele po njem.

Brunovo oko tega ni prezrlo. Ko je nekega večera mati vpričo hčere potočila solzo, so se odprla vrata in na pragu je stal Bruno s skodelo mleka v rokah. Njegov obraz se je smehljal.

Par trenutkov so se gledali vsi trije. Bruno je položil mleko na mizico in dejal ženici:

«Mleko sem prinesel.»

Mati je razumela dejanje. Bridko se je izvilo iz nje: «Tujec je bližji nego sosed.» Nato je postavila: «Hvala lepa! S čim naj vam plačamo?»

Bruno je gledal nerazumljivo in skomignil z rameni. Rezika ga je pogledala in se hvaležno nasmehnila.

Ko je odšel, je dejala mati: «Saj je dober človek!»

Rezika je molčala. Ko ga je srečala čez par minut v veži, mu je stisnila roko. Ni se mogla zadrževati. Občutila je, da je v tem stiskljaju več nego hvaležnost. To je umel tudi on; v njenih očeh je videl solze.

8.

Naslednji dan je šla Rezika v trg. Za vasjo je zrastel iz tal Bruno in se ji je pridružil. Ni vedela odkod in kako, že je stal ob njeni strani.

«Saj smem z vami?»

Nehoté se je vjemal dekliski odgovor: «Videl bo naju kdo.»

Dihala sta globoko. Razmišljala sta besede, ki bi jih rekla drug drugemu in prekinila medsebojen molk. Pogledi so govorili vse in rezali v dušo. Kadar sta se spogledala, sta se nasmehnila.

Škripanje snega pod nogami je motilo tišino. Tu pa tam se je spustila črna perut z drevesa na drevo in prerezala oster zrak. V vejah dreves je

štrkalo. Curek vode je pod ledeno skorjo ob potu pel svojo tenko, enakomerno pesem.

Bruno in Rezika sta se s svojo mislijo pogreznila vase. Prepričana sta bila, da ju nihče več ne more iztrgati usodi, ki ju hoče združiti. Ko sta šla po ozki gazi, je poiskala njegova roka njeno in jo je stisnila...

V trgu sta stopila v prodajalno. Rezikine oči so se vjele na vrsti pisanih šalov, ki so viseli nad pultom. Bruno je njen pogled opazil.

«Lepi?» je vprašal.

To besedo je razumela. Vendar je zarudela. Trgovec je razumel, vzela je šale z vrvice in jih razpotožil po pultu. «Izberite, gospodična!»

«Ne smem,» je dejala Rezika in se obrnila proč.

Bruno ji je prigovarjal, trgovec je tolmačil. Pogledala je Bruna v oči in spoznala, da darila ne bo smela odbiti. Pogledala je v tla, kot da se je odločila za sramotno dejanje: «Sinja barva!»

Bruno je plačal darilo z drobižem. Zmanjkalo mu je nekaj denarja, trgovec mu je popustil.

Bilo jo je sram. Tej sramoti se je pridružil občutek, kot da se je prodala.

9.

Bruna ni mogla več pozabiti. Srčno razmerje do njega je postalo čustveno toplo. Tega ni tajila niti proti sebi, tega ni mogla tajiti drugim.

Ko se je nekoč zopet priplazil Bruno za njo v samoto podstrešja, ni bila več preplašena kot takrat, ko je stopil v mraku za njo na šupo.

Sedla sta na staro skrinjo. Bruno je videl prvič, da je dekle udano, ona je čutila prvič, da je pred tem človekom brez moči. Bruno je občutil radost zmagovalca, ona pa je bila plašna; ni si znala pomagati.

«Ali me ljubiš?»

Če bi bila znala jezik, bi bile besede v tem hipu brez pomena; muka, ki nateza čustva do blaznosti.

Rezika je razumela vprašanje le v njegovih očeh in v njegovih rokah, ki so jo nežno in v trepetanju objele. Tiho se je nasmehnila in nagnila svojo glavo na njegovo ramo.

Bila je srečna in obenem nesrečna. Mešnica čustev jo je bičala. Bruno jo je stisnil divje, srce ji je zaplalo. Ni se branila. Iz vzroka, ki je bil znan samo njeni notranjosti, so ji pričele teči solze.

Bruno se je začudil. Položila je glavo čisto na njegove prsi. Njegova glava pa se je sklonila nad njo; usta so se približala prvo njenim lasem, nato so poiskala čelo, od solz omočena lica in usta...

Rezika je bila omamljena. Ni se upirala, ni vračala izrazov ljubezni. Prenehala je jokati, oči je imela zaprte, kot da nič ne vidi, nič ne sliši...

(Dalje prihodnjic.)

Njena ustca in svet. (Fr. Milčinski.)

Otrok je prav za prav čudna reč. Nikoder ga ni bilo, kar na mah se pojavi v stanovanju, pa se vede, kakor da je bil od nekdej tukaj. Svoji si neomejeno oblast, niti «pardon!» ne reče in mu moraš biti pokoren. In si mu tudi pokoren, pa naj si še tako imenitna glava, inspektor ali direktor, graščak ali general, pokoren si in trepetaš. Pa ti prav za prav nihče ne ukazuje, da bodi pokoren. Nego si pokoren, ker je večer zakon tak, ta zakon ni nikoder zapisan in se ga ni nihče učil, pa vendar vse vlada: inspektorje in direktorje, graščake in generale.

Mlado bitje se zaveda svojega izrednega položaja v hiši in ga kruto izkorišča. Prav nič ni hvaležno onim, ki mu pokorno služijo, ne razodeva svoje hvaležnosti s primerno obzirnostjo napram svoji okolici. Kaj še! Dere se! Svoje želje izraža na najhrupnejši način, ni malo ne vpoštevava ne kraja in ne časa. In je ta brezobzirnost takisto utemeljena v večnih zakonih, ki jih mlado bitje ni ne bralo ne čulo niti jih ne ve. Živi pa po njih. Kakor mi drugi živimo po njih, pa naj jih vemo ali ne.

Mislím, ta uvod je dosti dolg za uvod in še precej dober, ker ima nekoliko širših vidikov; z njih se lahko posname, da ne gre za plehko in plitvo pravljico ali detektivsko povest, temveč da je snov kolikor toliko resna in tehtna.

Ko je torej naše dekletce lezlo v četrti mesec svoje skromne starosti, so se mu vse želje, vsa prizadevanja njegovega telesca sukala okoli hrane. Pravica do hrane je prva in temeljna pravica, ki jo dajejo otroku že parkrat omenjeni večni zakoni. Naše dekletce se je posluževalo te pravice dosledno, neizprosno, skoro bi dejal, da nasilno in s terorjem. Mislím, da se temu, kar je uganjala, pravi diktatura proletarijata. Pa ji je njena taktika uspela, vse je dosegala! S kričanjem se sploh povsod vse doseže.

Največ pa pri starših. Starši so sužnji svoje dece, in nele da so, še sladko se jim zdi suženjstvo, in čim drobnejša je ona kričava stvar v povojcih, bolj hite, da ji strežejo.

Posebno po noči.

Poleg nas, pod nami, nad nami stanujejo namreč ljudje, ki so si vtepli v glave, da morajo po noči spatí. Pa si domišljajo, da ne morejo in potem postajajo osebni in razžaljivi in pravijo, da niso z nami oženjeni, zato, da niso zavezani poslušati veka naše kričele. Ti ljudje ne vedo, kaj se spodobí, in trkajo na steno in na pod. Tako trkanje je jako brezobzirno v gluhi dobi noči, ko bi ljudje radi spali.

Mi itak hitimo, da nažgemo luč. Dekletce pozna to znamenje in vé: uspelo ji je, pa se pri tej priči neha dreti, da ne trati glasu. Le zdaj in zdaj še zastoka v opomin, da ni ne vajena ne voljna dolgo čakati. Pa je mamica že pokoncu in komaj jo je mala zagledala, že pričjenja cmokati; mamica jo vzame k sebi, pa bi si skoro izbiral mali spak, na kateri plati bi pričel.

Tako je torej: pravica do hrane ji je poglobitna in temeljna pravica vseh pravic. Tedaj je le dosledno, da so ji usta kot izvrševalni organ te pravice najvažnejši del telesa, središče vsega njegovega ustroja, pa potem-takem tudi podlaga vsemu njenemu naziranju.

Vsak predmet ji je vpošteven le v razmerju z usti. Ne samo kot hrana! Nego meni, da je sploh jedro vsake stvari mogoče spoznati in razumeti le potom ust.

Spričo takega razpoloženja zavzema seveda sesalce odlično mesto v njenih simpatijah. Tako se mi zdi, da ji je sesalce prvo koj za mamico. Kje sem potem še le jaz, dasi tudi jaz nisem čisto brez vrlin v njenih očeh! Oziroma v njenih ustih! Toda o tem pozneje!

Kolikor se torej tiče sesalca — če se ji pokaže, že trepeta od koprnenja in nanj preži z roki in z odprtim gobčkom in poleg sesalca pritiska v ustca še roko, ki ji ga je prinesla. Sesalce je dobro, roka je dobra — kako dobro mora šele biti oboje vkupe!

Z navdušenjem in vztrajnostjo hodi sesat tudi svoje lastne prstke. One dni se je zgodilo, da je v neizmerno svoje presenečenje opazila, da ima nogice. Nak! Ali je mogoče? Pa je bilo prvo, da je nesla v usta še palec svoje nogice in ga pokusila in je njen pogled izražal popolno zadovoljstvo.

Igra se tudi s trakcem svojega povojca, pri rokah ji je, in se z njim seveda igra tako, da si ga maši v usta. Ta igra navadno tako poteče, da se mala prične daviti in leti vsa hiša vkupe, kaj da je. Slednjič se znajde žensko bitje, ki je vajeno otroških običajev, in ji potegne trakec iz goltanca. Pa je nesrečno dekletce takoj zopet pripravljeno nadaljevati igro s trakcem v isti smeri kakor prej in kajpada z istim uspehom.

Jedla bi tudi svojo srajčko, svojo odejico, zaveso svoje košarice, sploh vse pod milim nebom in so ji usta središče ne le njenega telesnega ustroja, nego vsega sveta; in bi vse okrog sebe použila, kar bi dosegla. Dobro, da še nima zob in da so njene rokice in nogice solidno blago; če bi šlo po njenem prizadevanju, bi je nazadnje ne ostalo več kakor sam gobček in njegova najbližja okolica.

Prvo leto je za deco izredno leto, prvo leto praznuje deca svoj rojstni dan vsak mesec. Pa je dobila naša mala za svoj tretji take vrste rojstni dan prelepo igračko: če si jo stisnil, je zacvilila. Sicer pa je bila podobna mački in lisici, obema, kar je bilo ob sebi jako zanimiv pojav iz živalskega prirodopisja. Naša mala pa je našla še drugo zanimivost igračke in je bila ta zanimivost zanjo prva in poglobitna: muca-lisica je imela šest koncev, vsak konec se je dal zase vtakniti v usta: štiri noge, glavo in rep! Tako je muca-lisica združevala šest vžitkov v eni osebi — take igračke so primerne psihi naših najmlajših, to si je treba zapomniti!

Ako bi imela naša mala v tej svoji zgodnji mladosti dar peresa in bi popisala svoje dojme, nič drugačnega naslova jim ne bi mogla dati nego: «Moja usta in svet».

Kar vidi, kar čuti, vse bi prijela in v svrhu temeljitejšega spoznanja nesla v usta. In skuša prijeti ne le z roki, nego hkratu z nogicami, kadar niso povite, in bi jedla kar z vsemi štirimi.

Kadar bere atek novine, mala pazno preži v svoji košarici, kdaj jih bo prebral in jih bo za njim dobila ona. Atek je hudomušen in ji vrže novine razgrnjene preko glave in života. Pa maha dekletce, da si jih spravi raz oči in v ugodnejšo lego, s tako vnemo maha, da se vsa upeha; potem hiti uživati sladke sadove svojega napora in si v usta tlači novine brez ozira na okolnost, od katere so stranke. Takšen je užitek, ki ji ga nudijo novine v četrtem mesecu njene starosti. Pa bi se tudi o knjigah dalo trditi, da jih žre.

Hudomušni atek sem jaz; ne vem, ali je to povedano dovolj jasno za vsakogar.

Kar se tiče moje osebe, razpolaga moja oseba s tremi predmeti, ki so po naziranju naše male Brede vredne njene pozornosti. Ti so:

1. Moja dva palca.

2. Gumbi na moji obleki. Precej jih je, pa ji je vsak zase vir vžitka in ni stvar morebiti taka, da bi z enim gumbom bili opravljeni vsi.

3. Žepna ura. Kolikor sem dosedaj imel časti, spoznati majhnih otrok, vsi so radi jedli žepne ure. Naša jo je ali posebe ali takorekoč kot prikuho k drugi hrani: n. pr. strumno sesa svoj čajček iz stekleničice, hkratu pa si baše tudi uro tja pod nosek. Najbolj jo mika, da ura dela tek tek tek.

Sploh sem zapazil in me je močno osupnilo: dekcle bi rado jedlo tudi zvoke! Zaropota z ropotuljico in jo bleskoma nese v usta, da bi zvok ujela z usti:

Tudi zvok torej šteje za vžitek. Toda misli ta hip, v četrtem mesecu svoje starosti, da se dá vživati vsaka stvar in tudi zvok samo z usti, in da drugega vžitka sploh ni, nego skozi usta in grlo. So ljudje, kateri se vse žive dni ne vzpnó na višje stališče...

Uspavanka. (Marijana Kokaljeva.)

Sladko spavaj sinko mali,
sladko mirno tu v tujini,
ruski bodo v sen zibali
glasi te o domovini.

Spavaj — in ne boj se zmaja,
nina, nana, tuta, aja . . .

Tam v daljavi je dežela
lepa, naša in bogata . . .
tam so ruska mesta, sela
naša žitna polja zlata . . .

Sanjaj . . . spava še Ljubljana,
tuta, aja, nina, nana . . .

Kjer šumijo Don in Volga,
solnči Krim se, Moskva sanja,
kjer je stepa širna, dolga —
domovina je nekdanja . . .

Rasti! kliče domovina,
tuta, aja, nana, nina . . .

Črne rože. (Gustav Strniša.)**CERKEV.**

1.

Na zelenem griču stoji in se smehlja vsa bela glava starca Boga, ki živi med nami. —

Kolikokrat sem se lovil krog starih sten in se zasopljen naslanjal nanje!

Kolikokrat sem stopil v cerkev in trepetal pred odmevom svojih korakov, kajti čutil sem, da stojim na sveti zemlji.

Večkrat sem stal pred altarjem in zrl v zagonetne oči svetnika Tomaža, modreca in učenjaka. Zagledal sem se vanj, ker sem ljubil tiste oči, ki so prodirale globoko v dušo, ko se mi je o njih sanjalo, me je bilo strah.

Včasih sem lezel v zvonik in poskušal zvonove. Muzikant sem bil tedaj, kakor nikoli pozneje, saj sem tako večje ločil glasove in zahotelo se mi je polne kletke ptičev pevcev, ki bi se oglašali na moj ukaz, sam bi pa udarjal vmes na zvonove z debelim kamnom, a drevje bi s šelestenjem vpletalo svoj spev. —

Kako lepo bi bilo! Le enkrat sem čul v sanjah tako pesem: vsa narava je pela in srce z njo, tajni glasovi so se topili v veselstvo in zemlja je zaplesala. —

2.

Govoril sem pred cerkvijo z norim Andrejem. Pravil mi je, da je sin zelenega hrasta. Vodil me je pod hrib, kjer je stala mogočna smreka in poleg nje stari hrast, ki bi ga komaj obseglo pet ljudi. Razmaknil je smreki veje in nad nama se je odprla hrastova votlina. Andrej je zlezal v votlino in jaz za njim.

— Čuj, moj oče zmerja! —

Hrast je šumel in v notranjosti je votlo odmevalo.

— Veš, bojim se ga, posebno če je slabo vreme, tako divja, da je groza. —

— Andrej, kje imaš mater? —

— Mati mi je umrla. Imel sem jo, da, dobro se je spominjam, večkrat sva šla gori k cerkvi, kjer sem spoznal tebe. Na smrtni postelji sem ji moral obljubiti, da bom poslej sam zahajal na goro molit. —

— Ali znaš? —

— Znam! — O, kako se jezi moj oče! Huda ura bo! Bog nas varuj in daj dobro moji materi na onem svetu, kjer ni jeze! —

— Kje imaš pa očeta? —

Pogledal me je postrani.

— No, ti pa povem! Vsi pravijo, da nimam očeta, da sem tako, — jaz ne vem kako. — Pa sem se napotil očeta iskat. Strašna nevihta je bila takrat in našel sem hrast in to duplino. Sprejel me je starec in me kregal, zakaj me ni bilo že preje. — Da, hrast je moj oče, četudi je hud, vsi očetje so hudi. Jaz ga imam rad, zelo rad. Samo hrast in cerkvico ljubim, a ljudi ne maram. Tudi tebe ne maram! Morda sem se ti razodel, ker imaš take oči kot naš Tomaž v altarju. —

Zlezal je iz dupline in odhitel.

LILJE.

Med bele lilije sem zašel in pozdravile so svatovske družice pozabljenega ženina. —

Lilije, ponosne ste, ker ste lepe, in skromne ste, ker ste deviške, zato vas ljubim. —

Lilije, bučele sesajo koprneče vaš med in vas s svojimi želi varujejo pred oskrunjevalci. —

Lilije, bodite usmiljenke, tihe in dobre trudnemu bolniku ter ga zazibajte z zdravilom svojega opojnega dehtenja v sladke sanje! —

Med lilije ležem in že zasanja moja utrujena duša:

Gad strasti se vije iz srca in plašen pobezne pred belimi kerubi, ki me zaniak. njeni stražijo. —

Iz zemlje dvigajo čudovito krono skrivnosti narave in solnce vzbledi pred nje čarom. —

Posade me na škrlatni prestol proscjnega oblaka, ki ves gori v rubinih zarje. —

Kronajo me z blestečo krono in zapcjo pesem vesoljno. —

V roki mi vzbledi žezlo hotenja in duša vriska tajne radosti. —

In dvigate se, lilije, širite svoje čaše, ko zagore opojni kelih polni neklara.

Vaša smaragdna stebila se nalahno ovijejo nog in telesa in že stojim lilijin grm v prosti naravi in prisluškujem nje tajni. —

Sladki glasovi trepetajo v meni in se tope ter razkrajajo, v čudovitih sanjah mistika mi razkriva svoje slike. —

Zelena stebila se klanjajo, zvižajo v venec, sredi katerega drhte vaše čaše kot beli labodi na zelenem otočku. —

Že spoznam v teh čašah gnezdece čudežnega slavca, ki vzdrhteva na belem mahu. —

Plašno dviga svojo glavico, sam ne veruje svojim drobnim očem, ko se ziblje v tem razkošju. — Opojnost ga mami, a naenkrat zapoje tiho, pridušeno, potem glasneje, globokeje. —

Tedaj vidim, da se ti glasovi trgajo iz moje duše, ki se je vgnezdila v lilijinih čašah, in silno sem vesel! —

Iz najlepše čaše vstaja ljubezen, nežna je in deviška ter sramežljiva kot prvi poljub, v vesoljstvu sanj porojena. —

Iz tretje smehlajoče lilije se dviga moja nada, sam blesk je to in samo življenje!

In tako vstajajo iz vaših čaš, lilije, moji spomini in radost.

In poročim se na prestolu lahkega oblaka s svojo mladostjo, a svečenica, pozna zarja, naju blagoslavlja. —

In že rastete, lilije, v belo kočo ljubezni in me zaklepete vanjo. —

Duša sanja. — Vse se vrača čudežno prenovljeno, povsod je radost, veselje in smeh mladosti. —

V veselem razpoloženju zarajam s svojo nevesto. —

*

Ko sem se danes zjutraj prebudil, je ležala pred blestečo vazo moja edina lilija ovenela.

VTISI.

Ko sem spoznal Cankarja in se z njim seznanil, nisem mogel govoriti, saj nisem videl človeka, ampak svetišče skrivnosti, kjer se poraja najgloblja umetnost. —

Ko sem bil predstavljen župančiču, sem čutil strah, radost in nepojasnjeno pričakovanje. —

Ko sem obiskal Finžgarja, sem moral občudovati umetnika, ki s svojo domačnostjo ustvarja bisere umetnosti. — Gledajoč nad pisalno mizo sliko njegovega očeta pod domačo jablano, sem čutil, da stojim v vrtu njegovega ustvarjanja, a on pred menoj in mi nudi dobro domače sadje, polno zlahtnosti. —

Ko sem se prvič sestal z Golarjem, sem mislil, da hodim po naših poljih in tokah; za zelenim klobukom so mu pozvanjali zvončki in čul sem komaj slišno, tajno pesem narave. —

In seznanil me je pri slučajnem srečanju z Meškom, kateremu sem bral raz obraz uso mehko njegove duše, ki jo razodeva usaka njegova po-teza. —

V spoznanstvu z Ivanom Pregljem sem spoznal globoko mislečega Tolminca, ki sramežljivo skriva svojo veliko individualnost v močvirje kvante. —

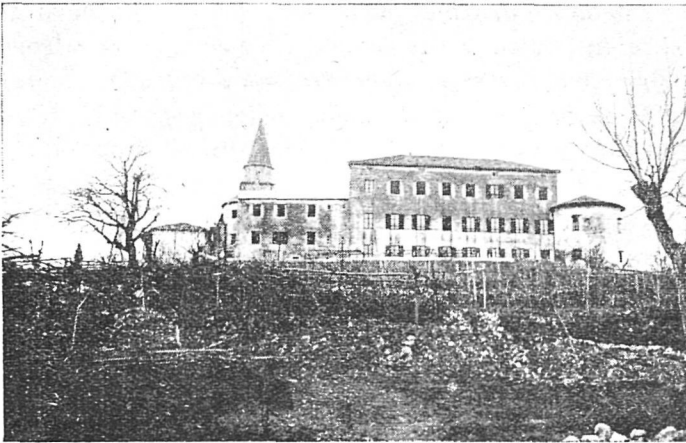
Pugelj me je pozdravil s pikro besedo prijaznega Dolenjca, ki je bila dobra kakor grozdje, in iz duše, ki ustvarja skromna in brez iluzij. —

Ko sem se pa predstavil Mariji Kmetovi, sem bil vesel, da sem spoznal žensko-umetnico, a v nje resnosti sem slutil težko melanholijo močne duše. —

Naši ženski samostani.

1.

Zavod šolskih sester v Tomaju na Krasu. *)

Na prijaznem kraškem gričku stoji ta samostan.

Ustanovil ga je tomajski dekan pok. Urban Golmajer in ga predal l. 1898. šolskim sestram iz III. r. sv. Frančiška, katerih materna hiša je v Mariboru. Zaslužne redovnice so takoj ustanovile ljudsko šolo, kmalu so prizidale prostore za stanovanje gojenkam, slednjič so ustanovile tudi gospodinjsko šolo za domača dekleta in tudi za gojenke iz oddaljenih krajev. Nebroj naših zavednih žen se hvaležno spominja tomajskega zavoda, ki jih je pripravljajal za pravi gospodinjski poklic po jako dobrem načrtu in s krasnim uspehom. Zato so si tomajske šolske sestre pridobile velepomembnih zaslug na polju naše ženske izobrazbe in tudi na polju dobrodelnosti: saj negujejo s pravo materinsko ljubeznijo mnogo naših sirot.

*) Obširnejše poročilo na str. 212 v I. l. ž. S. Ur.

Žena. (Spisala Š.)

Lepo je biti žena, imeti moža, ki kraljuje njeni duši, ki živi njeni ljubezni; imeti dom, ki je ženi v življenje.

Lepo je biti mati, imeti otroke, ki so življenje njenega življenja; imeti dom, ki veže to življenje v ljubezni.

To je žena.

Žena je dom in v domu njena ljubezen vsepovsod.

* * *

Že na moževi suknji spoznaš, če živi žena svojemu domu.

Že na ženini kretnji spoznaš, če živi žena samo enemu življenju.

Že na otroku spoznaš, če živi žena v domu živo ali mrtvo življenje.

Že sama zunanost družine govori brez besede glasno o ženi, kdo je in kaj je. In za ta pogled, za te besede je dolžna žena odgovor ne samo sebi, dolžna ga je svetu, ker je njena družina del družbe. Tiha obsodba, ki jo žena občuti, pa bodi dobra ali slaba, oživi vest žene, ki jo v dobrem slučaju dviga, v slabem pa razjeda še tisti košček duše, ki je nagnjen k dobremu.

Saj je žena, ki daje s svojim razpoloženjem veselo, zdravo razpoloženje domu, družini ali nasprotno.

Saj je žena, ki dviga s svojo srčno naobrazbo, s svojo duševno plemenitostjo družino v visok polet srčno naobraženih ljudi ali nasprotno.

Zato je žena v življenju vredna spoštovanja ali pa ne.

Zato bodi žena krepostna, srčno čista in sveža, da more črpati iz svojega srca, iz svojih čustev tisti pravi čut do estetičnega naziranja vsega, ki dela življenje lepo. Tisto življenje, ki ga žena ne živi sama, ampak ga daje živeti tudi drugim. In dokler je žena, ki daje, in so, ki sprejemajo od nje, mora skrbeti za svojo srčno vzgojo. Saj je prav tiste dnevne malenkosti, ki včasih razdirajo domove ali prinašajo vsaj slabo voljo v hišo, kriva srčno neuzgojena žena, po njej neuzgojeni dom. Vse razumevanje strogo poštenega značaja mora biti zbrano okoli prijetnega, preprostega, pa dobrovoljnega usmeva. To je lepa kretnja, prijetno podana beseda, čeprav govori o nelepih, neprijetnih rečeh. To je estetični čut srčno naobražene žene. Taka žena ima prijeten dom, taka žena ima prijetno družbo v vsaki družbi, ker zna obilo dati sebe. S tem obvlada družbo, ker da v pogovor ali odgovor, pa bodi resen ali šaljiv svoj pomen, ki je tako čist in močan, da ne izvabi nikoli neskladnosti.

To je žena.

* * *

In žena je ljubezen vsepovsod.

Z ljubeznijo do moža si krepki žena življenje; v ljubezni do moža je močna, je lepa, je bogata. Ta moč, ta lepota in to bogastvo je njeno delo,

zato je to njen ponos. Taka ponosna žena gre skozi življenje po ravni poti, brez negotovosti, brez vprašanj.

In ko postane žena mati, ugasne v njej tisti jaz, ki misli nase, ki misli zase, ki dela zase. V materi zaživi novo življenje, življenje otroka. Še enkrat postane mati z otrokom mlada, z otrokom misli, skrbi in gre ž njim vso njegovo veselo in žalostno pot življenja.

Poleg tega mora biti žena ohranjena možu, sveža po duhu, dovzetna za usako njegovo razpoloženje, biti mu mora mati, in biti mati vsej družini in pousod. Materinstvo je v naravi žene, in prava žena nastopaj v življenju kjerkoli, kadarkoli, podajaj svoje življenje materinsko. In to je: velika, nesebična ljubezen, ki daje in daje še in še. To je steber, to je moč žene in to je tisto veliko življenje žene, ki dviga ženo na vsem svetu do najvišje časti.

Amerikanec. (Fr. Ločniškar.) **Med mano je in tabo . .**

Iz dneva svetlega v temo
še enkrat ga zapre predor.
Ah, kmalu zopet gledal bo
lepoto zgodovinskih gor,
ki sanjal je o njih vse dni,
vse dolge, temne dni
globoko pod zemljo.

Kolesje trdi bije takt,
hitreje puha stroj,
kot da iz teme hrepeni
na dneva solnčni soj.
„Svoboda, solnce, rodni kraj . . .
Nikoli več v temó nazaj!
Tujina našo pije kri,
da tujcem v žetev dozori . . .“

(Vera Albrechtova.)

Med mano je in tabo davna tajna,
grenko skrivnostna v najinih srcih skrita,
v plenica belih hrepenenj povita,
da včasih srce mi o njih zasanja.
Preveč je nežna, vsa preveč je bajna,
da bi jo usta kdaj izgovorila,
pregrenka, da bi duša jo izpila.

presladka, da bi v solzo se izlila,
prečudežna, da bi jo pozabila.
Zato v nočeh, brez zvezde in brez spanja,
ko mi je postelj ozka kakor jama,
ko sem na svetu sama, sama, sama,
dobrotno se nad mojim vzglavjem sklanja,
s perotmi razprostrtimi kot ptica,
vsa bela, tiha, mehka globica . . .

Molčé se govorile naju oči . . . (Fran Pogačnik.)

Molčé so govorile naju oči,
občutki prehajali so oba.
Jaz gorel v ljubezni sem, a ti?
Kaj v tebi gorelo je — kdo zna?

V očeh sem ti zrl devet vseh nebes
in zrl sem vse sreče in vse miline,
a videl sem tudi steno vmes
neskončne daljine in visočine.

Naši običaji in noše v spodnji tržaški okolici (Antonija G.)

Kdor le more, skrbi, da ne izginejo iz spomina stare šege in navade. Tudi spodnji okoličanski rod, ki se zdi, da je zapisan v doglednem času smrti, je imel posebne običaje, posebno nošo, ki pa je, žal, skoro popolnoma izginila. Moško ima malokdo, ženske pa si jo z neko posebno samoljubnostjo hranijo za grob! Na ta način je izginilo v spodnji okolici lepo število ženskih narodnih noš, in tako so še one narodne obleke, ki so ostale, določene, da pojdejo v črno zemljo. Navade in običaji pa so popolnoma izginili. Zadnja okoličanska ženitovanja so obhajali le še naši dedjci. In pred dobrimi 50 leti je bila odpravljena naša okoličanska narodna straža — takozvani «bataljon». Da se ne izgubi popolnoma vsaka sled, sem se potrudila do starih zlatoporočnikov pri Sv. Ivanu kakor tudi do rodoljubnih zakoncev pri Sv. Mar. Magd. in do botra N., ki so mi drage volje dali dragocenih podatkov. — Moji spomini segajo nazaj v Napoleoneve čase, ko se je posebno izrazito udeleževala okoličanska noša, navade in običaji.

Našemu spodnjemu okoličanu so že pred dobrimi 100 leti rekli «mandrijar», Ko je Trst koncem 18. st. gospodarsko posebno procvital, so si razni mestni veletrgovci zidali v spodnji okolici obsežna letovišča, imenovana «mandrije». Za obdelovanje zemlje so najemali družine s Krasa, iz Vipave ali pa tudi domačine, katerim so dajali zemljišča v najem ali s pravico do polovine dohodkov. Imenovali so jih po posestvu mandrije «mandrijarje». To ime se je prijelo tudi domačinov, ki so že takrat živeli na lastnih posevkih ter se tudi pečali — z redko izjemo — z obdelovanjem lastnega posestva. Noše, običaji in navade so pa obveljale tako, kakor so jih imeli domačini, katerim so se priseljeni «mandrijarji» kmalu prilagodili.

Od tega časa je moška noša ostala v glavnem ista; pokrivalo pa so dvakrat spremenili. V času, o katerem govorim, so nosili okoličani velike črne klobude iz najfinejše klobučevine, krajci so bili široki do $\frac{1}{2}$ m. Okrog klobuka se je vila za prst debela «žnura», katere konca sta visela ob strani za nekaj centimetrov. Tem klobukom so sledile stolički podobne kosmate kape, imenovane «frkindež», katere pa niso popolnoma izpodrinile prejšnjih klobukov, ki so še ostali v navadi poleg «frkindežev». Oglavje «frkindeža» je bilo pokrito s temno zeleno svilo, ki je imela v sredi tudi svilen zelen «cof». V poletnem času so nosili široke slamnike. Slamniki so bili okrašeni z raznobojnimi svilenimi trakovi, kateri so viseli zadaj čez krajce dol. Kadar je bil ples, so dekleta okrasila fantom te slamnike s cveticami. Taka vrsta slamnikov se je ohranila še do najnovejših časov; fantje ki so imeli ples, takozvani «semenj», so jih nosili ob tej priliki, samo okrašeni so bili s suhimi živobojnimi cveticami. — Širokokrajni klobuki kakor tudi «frkindeži» so se umaknili sčasom ožjekrajnim klobukom raznih barv. Zadnji frkindež smo videli pred par desetletji, in sicer samo v posnetku v družini pok. Vatovca pri Sv. Ivanu. — Frkindeži kakor tudi s trakovi okrašeni klobuki, sličejo češkimi nar. pokrivalom in ni izključeno, da so prišli od tam.

Obleka našega okoličana je bila: kratke hlače do pod kolen, zunanji šiv je bil nekoliko odprt in hlačnica malo ukrožena. Hlače so bile črne iz blaga, zvanega «brunel»; tako blago je bilo samo za hlače, redkokdaj tudi za telovnik. Barva tega blaga je bila svetločrna in ob solncu se je zdela temnozelena. Ker so bile hlače široke, je blago ob hoji šumelo kot svila. Hlače so imele 4 žepe: 2 navadna, 2 manjša za rezilo «fouč». Žepi in rob ob strani hlač so bili obšiti z rdečo svilo ali žametom. Pozneje so nosili poleg črnih tudi barvane hlače: sive, rumenkaste ali temnovijoličaste. Hlače so bile iz najfinejšega sukna. Na barvanih hlačah so imeli žepe tudi obrobljene z žametom, bodisi z modrim ali vijoličastim, kakor je barva pač bolj pristojala hlačam. Pri malih žepih, obrobljenih z žametom, je bila vrsta drobnih svilenih barvanih gumbov od 8—10 v vrsti. — Razume se, da so bili tako oblečeni le v praznikih in ob

posebnih prilikah. — Za delo je nosil naš okoličan plave hlače iz močne, trpežne plavine — a samo hlače.

K črnim hlačam so nosili različne barvaste svilene telovnike. Dobili so se že v prodajalni pripravljene kosi za take telovnike in razen naših okoličanov ni nihče drugi nosil takega blaga. Iz tega sklepamo, da so izdelovali v tovarnah posebne vrste blaga samo za okoličane. Na črne ali barvaste telovnike so bili prišiti srebrni gumbi. Ti so bili po navadi široki kaka dva prsta, plitvi in štirioglati. Gumbi so bili prišiti na obeh straneh telovnika in so viseli na srebrni kratki verižici. Bilo jih je na vsaki strani od 6—8. Telovnik je imel ovratnik kakor suknja; svilene telovniki so imeli barvaste ovrtnike iz svetlomodrega žameta. Na zadnjem delu telovnika kakor tudi na koncu podloge in pasa je bilo vse obrobljeno z rumeno ali vijoličasto svilo. Telovniki so bili zelo odprti, da se je videla srajca. Srajce so bile bele, priprosto delane, s širokim ovratnikom, ki je pokrival ovratnik telovnika in suknje in bil zapet z dvema zlatima ali srebrnima gumboma, pritrjenima na verižici. Ko so pozneje vezli perilo, so tudi moške srajce krasili z vezenimi okraski na prsih, zapestju in ovratniku. To so delale domače šivilje, pulile so niti in si po teh spotoma izmišljevale vzorce. Nekateri «brihtni» fantje so si vzorec sami narisali in ga potem dali v delo. Okoli vratu pod ovratnikom so nosili svilene rute ali pasice, «šerpe», ki jih niso vezali v pentljo, pač pa vtikali v nasprotno smer, da sta roba gledala izpod rokavnice telovnika. Videla sem tako «šerpo», ki je bila stara čez 80 let, a ni bila ne svila ne barva niti najmanj pokvarjena. To je dokaz, da je bilo takratno blago kaj vredno! —

Suknjo je nosil naš okoličan navadno na rokah, včasih si jo je ogrnil, oblekel pa malo kdaj. Suknja je bila navadno črna, kratka, rokavi bolj ozki. Krajše suknje so nosili do 1848., in sicer je bil telovnik do pasa in suknja le malo čez pas. Nekateri so nosili poleti bele platnene obleke, ravno tako narejene kot črne. Pozneje so nosili sukngo nekoliko daljšo, a večinoma istega kroja. V starejših časih so nosili po zimi dolge, široke, iz močnega črnega ali temnorujavega blaga narejene plašče; kasneje pa sploh niso nosili zimskih sukenj. — Do polovice prejšnjega stoletja so nosili nizke čevlje iz črnega usnja, delane na «kveder»; pozneje pa iz bledorumenega. Tako usnje je izdelovala tovarna izrecno za okolico in Breg.

Po zimi so nosili visoke škornje. Pozneje so nosili čevlje iz belega platna; obrobljeni so bili in okinčani z vijoličastimi trakovi. Konica čevlja je bila iz črnega žameta ali laka; žamet je bil včasih izrezan v podobi cvetk, pod žametom je bila podloga vijoličasta, da se je ono izrezovanje lepše videlo. Nogavice so nosili pri temni obleki temnomodre, dolge čez koleno, pri barvani pa bele. Nogavice so bile pletene 4 na pravo 4 na levo, da so izgledale kot črtaste.

V začetku stoletja so nosile okoličanke barvana krila, rujava, vijoličasta, delana na drobne «favde» in spodaj trak ali pa tudi ne. Nosile so jopo iz črnega sukna ali opleče. Okolu vratu ruto, a takrat ne tako vezno kot pozneje. Ob posebnih prilikah so imele na glavi v obliki kape spleteno cvetje, od katerega so viseli raznobarni svileni trakovi. Tako pokrivalo so imenovali «opletenko». Ne vem, če so pa to nosile samo ob porokah ali tudi drugače. Slika, katero sem jaz videla, kaže poroko in sicer vse ženske nosijo na glavi tako «opletenko», na rokah pa ima vsaka svoj venec.

V začetku druge polovice stoletja so šele pričele bogato vezti rute in opleča. Rute so bile bele in na dveh vrhnih robovih za 4 prste na visoko belo vezene. Ruto za okolu vratu so prekrizale na prsih in vogal vtaknile v pas za predpasnik. Ruta za na glavo, «peča», je bila na sredi poškrabljena in trdo zlikana; ko so jo zavezale na temenu, je ob čelu stala v obliki polkroga. Nosile pa so tudi dragocene barvaste rute.

«Opleče», srajčka, je bila belo vezena na rami, vratu, zapestju in prsih. Okolu vratu je imela za prst širok rob in na njem nizko vezeno. Vezenje rut in «opleč» je bilo tudi delo domačih šivilj. Risale so same kar na oko in sicer klasje, cvetlice, polže

in dr. Na vratnem robu «opleča» sta bili dve luknji, v kateri so vtikale dvoje zlatih ali srebrnih gumbov, pritrjenih na verižico kot pri moških.

Pozimi so nosile jope iz črnega finega sukna, obrobljene od znotraj, ob rokavu ter na prsih z modro svilo. Ob pasu sta bila dva gumba; s svileno vrvico, če je bilo treba, so jopo zapele, drugače so pa imele odpeto. Kaj lepo se je videla izpod nje krasna ruta, katero je pokrivala modra jopina svila. Dasi so bile barve žive, so se vendar kaj okusno vjemale.

Predpasnik je bil širok, nabran ali naguban, črn ali rožnat, z dvenia notranjima žepoma. Bil je svilen ali pa volnen. Zavezan je bil z navadnim trakom, kateri je bil pa pokrit s svilenim, širokim trakom, zavezanim ob strani, čegar konca sta visela po predpasniku doli. Konca traka sta bila belo vezena: cvetice ali pa začetne črke imena lastnice, katere je bil trak. Trak je bil moder, vijoličast, rdeč in dr.

Kakor sem že omenila, so v začetku stoletja nosile krila iz blaga, imenovanega «bavela». To je bilo volneno, z delimi nitmi. Pozneje so pa nosile svilena črna krila z modrim svilenim trakom, dekleta vijoličasta z modrim trakom, ali pa «kanelasta» (svetlorujava) z različnimi trakovi. Čim širši je bil trak, tem finejše je bilo krilo. Na narobni strani je bil «podšiv» visok čez $\frac{1}{2}$ m, večinoma rožne barve. Krilo je bilo široko, 4—5 m, nabrano ali na «favde» prišito na moderc drugačne barve. Nosile so po 2 spodnjici v 5 pol (5 kosov), škrobljeni in trdo zlikani. Čevlje so imele nizke, z nizkimi petami, črne «brunelaste» (blago za moške hlače). Na čevljih je bila spredaj pentlja, sešita iz modrega svilenega traka, rekli so ji «roža».

Tržaške okoličanke v narodni noši.

	IZVESTJA	
--	-----------------	--

NAŠE DELO.

Žensko dobrodelno udruženje je letos priredilo božičnico siromašnim otrokom po naših vrtcih. Da olajša delovanje svoji posestrimi «Ženski podružnici Šolskega društva», je prevzelo obdarovanje otroških vrtcev pri Sv. Jakobu, Sv. M. Magd. Zg., Sv. Ivanu, v Rocolu in na Vrdelci. Pri tej priliki je bilo obdarovanih v vrtcu pri Sv. Jakobu 160 otrok, pri Sv. Mariji Magd. Zg. 95, pri Sv. Ivanu 64, v Rocolu 48 in na Vrdelci 61 otrok.

Med temi darovi je bilo 227 dekliških oblek ter 204 deške (blago za hlačke, srajčke in bluže) ter 2 para čevljev.

Poleg tega je «Žensko dobrodelno udruženje» obdarovalo za «Miklavža» deco iz obeh prvih razredov šentjakebske šole. Vsak otrok je prejel slaščice, zvezek in peresnik.

O priliki božičnih praznikov je društvo obdarovalo po svojem odseku v Barkovljah 130 otrok. V to svrhu je porabilo volilo, katero je zapustila blagopokojna tamošnja članica M. Švageljnova, primanjkljaj pa so nabrale vrle naše domače udruženke. Otroci so prejeli blago za obleko, knjige, ročna dela in druge šolske potrebščine. Tako se je naše udruženje udejstvovalo po svojih razpoložljivih sredstvih božičnega slavlja skromno in tiho ter je poleg omenjenih šolskih otrok obdarovalo tudi deco drugih potrebnih članic.

Vsi dobrotniki, ki so velikodušno pripomogli udruženju, da je moglo prirediti tako bogato božičnico, naj prejmejo najtoplejšo zahvalo odbora.

Ženska podružnica Šolskega društva v Trstu je tudi letos priredila božičnico. Obdarovala je 533 otrok, ki obiskujejo našo zasebno šolo pri Sv. Jakobu, in sicer je prejelo: 232 deklic blago za celo zimsko obleko, a 24 deklic manjše kose blaga. 210 dečkov je prejelo blago za hlačke in majice, 28 dečkov samo zimске majice in 15 dečkov samo blago za hlačke; 14 dečkov in 11 deklic je dobilo čevlje. Najprisrčnejša hvala vsem dobrotnikom, ki so pripomogli podružnici do takega uspeha. Odbor.

Marijina družba v Trstu je prispevala k božičnemu obdarovanju ter obdarovala 45 najrevnejših deklic naše slov. šole s popolnimi oblekami. Ob tej priliki je priredila lepo božično svečanost v svojih prostorih ter s tem povečala veselje obdarovanih otrok in njihovih mater.

«Splošno žensko društvo v Gorici» je tudi letos priredilo božičnico. Pred Božičem je bila predstava za otroke in stariše, nato je dobila deca okusne kolače. Takoj po praz-

nikih smo pričele z obdarovanjem. Vsako sredo in soboto delimo potrebnim otrokom darove, doslej smo razdelile 82 parov čevljev in 150 kosov blaga za perilo in obleko. Delo še ni zaključeno, ker še vedno prihajajo prošnje od strani siromašnih mater. Da je zmoglo društvo vse te ogromne stroške, se mora zahvaliti našemu dobremu ljudstvu, ki je po svojih skromnih močeh tako požrtvovalno polnilo naše nabiralne pole; prav tako naj sprejmejo prisrčno zahvalo denarni zavodi, poedini dobrotniki in tudi marljive nabiralke, ki so neumorno hodile s prošnjami od vrat do vrat. Pohvaliti moramo naše domače čevljarje, ki so izgotovili čevlje solidno in po zmerni ceni, ter tvrdko Saunigovo, ki nam je istotako preskrbela izboren material. Konečno se moramo hvaležno spomniti tudi mandol. krožka, ki je brezplačno sodeloval pri božični predstavi. Odbor.

PO ŽENSKEM SVETU

Ženske v sodni službi v Jugoslaviji. Za avskultantinj na okrajnem sodišču v Zagrebu sta bili v zadnjem času imenovani Livija Angerjeva in Jelisava Bačičeva.

Nov slovenski ženski list. Zveza delavskih žensk in deklet, ki ima svoj sedež v Ljubljani in ki ne pripada nobeni politični stranki, je pred kratkim začela izdajati svoje lastno glasilo pod imenom «Ženski List». List izhaja enkrat na mesec na štirih straneh; urejevan je s socialnega in ženskega stališča borbeno.

Zaščita nezakonskih mater na Francoskem. Francoski poslanski zbornici je predložen zakonski načrt za zaščito nezakonskih mater. Za načrt so se toplo zavzele vsa ženska društva na Francoskem. Načrt določa, da morajo nuditi državne oblasti nezakonskim materam moralno in gmotno podporo. Javne porodnišnice ozir. bolnice jih morajo sprejemati brezplačno in ne da bi od njih zahtevale kake osebnе podatke. Novorojenec bodo mogle matere puščati v bolnicah ali zavetiščih na preskrbi.

Varstvo mater na Francoskem. V Franciji je bil pred kratkim sprejet nov zakon, ki določa za porodnice letno podporo v znesku 12 milijonov frankov. Od tega nosi državna blagajna polovico, drugo polovico pa občine in okrožja. Podpora teče 8 tednov po rojstvu v znesku 50—150 centimov dnevno; ako mati dete doji, se podpora zviša.

Častna doktorica. Za dr.co phil. honoris causa je bila imenovana pesnikinja Mathilde Mann, lektorica za danski jezik na vseučilišču v Rostocku.

Schopenhauerjeve misli o ženi. Schopenhauer, znani nemški filozof, ki je s prav posebnim očesom gledal na ves svet, je imel tudi o ženi prav posebne, prav čudne misli.

Ženskemu telesu odreka lepoto in je uverjen, da ga po vsej pravici imenuje neestetičnega. V ženskem telesu more videti lepoto le oni moški razum, ki je spolno opojen. Žena nima pravega zmisla za nobeno umetnost; to dokazuje sama smer in način ženske pozornosti pri koncertu, v operi ali pri igri, kjer so ženske ali otročje zavzete ali pa čebljajo pri najlepših mestih najboljših mojstrov. Grki niso ženskam dovoljevali hoditi v gledališče; prav so imeli — pravi Schopenhauer — so vsaj lahko sami nekaj slišali in uživali. Zato bi bilo jako primerno za našo dobo, če bi po naših gledališčih napisali na zagrinjalo z velikimi črkami: *taceat mulier in theatro*. (Srednjeveško načelo je bilo: *taceat mulier in ecclesia* — žene nimajo besede v cerkvi). Najimenitnejše glave ženskega spola niso mogle nikdar ustvariti niti enega res velikega, pristnega dela, ki bi imelo stalno vrednost. Ženi manjka objektivnost duha, vedno tiči v subjektivnosti. Ona je in bo vedno največji in najbolj neozdravljiv filister; kot soproge so vedno stalne podžigalke moževega častihlepja. Stari in sploh orientalski narodi so smatrali žene za manj vredne, pa so tako bolj in pametnejše sodili ženo. Neokusno oboževanje žensk in naša starofrancoska galanterija v vedenju napram ženam sta največji cvetki kristjansko-germanske neumnosti, vsled tega je postala žena brezobzirna, predrzna in skrajno domišljava ter sama vase zaljubljena.

Ni čuda, če se ni svetovno naziranje o ženi v svojem modernem razvoju niti za trenotek ustavilo ob mislih tega čudaškega zaničevalca žene, kateri se je pa v svoji mladosti in sploh v praktičnem življenju ravnal po nekoliko drugačnih nazorih in je tudi on uvaževal ženo tako kakor vsak drug.

MATERINSTVO

MATERIN DAN

Sredi med sovraštvom, divjo konkurenco, grobim uživanjem in pehanjem za denarjem je posijal zadnje čase svetel žarek, ki je združil razne narode, stanove in starosti v skupnem praznovanju *«Materinega dneva»*.

Prvi so praznovali ta dan Švedi, Norvežani in Danci, njim so sledili Angleži, Američani, Avstrijci in Nemci.

Kaj je pravzaprav *«Materin dan»*?

Novejši časi so prinesli s seboj *nešteto državnih in narodnih praznikov. Te dneve slavijo države svoje junake in se spominjajo velepomembnih zgodovinskih dogodkov. Prav tako! Vendar na eno junakinjo, ki daje življenje drugim, ki v mučeništvu preživlja svoje dneve, ki v skritem kotičku vrši najvažnejše vzgojno delo — na to junakinjo: mater je bil svet pozabil.*

In vendar naj si bomo še tako različni po krvi, jeziku, zgodovini itd. — v enem se strinjamo vsi: ljubimo svoje matere in spoštujemo vsakega, ki jih ljubi.

Zato se je sedaj dvignil svet in temu zlatemu bitju odločil poseben dan v letu, ki ga imenujemo «Materin dan».

Kako se praznuje «Materin dan»?

Predvsem se določi primeren dan v letu za praznovanje. Ta dan se javi ljudstvu potom časopisja, oznanijo ga v cerkvi, v šoli in po društvih.

Na ta materin praznik se opozorijo že preje hčere in sinovi, ki prebivajo v tujini, da pridejo za tisti dan domov, ali vsaj pismeno pozdravijo svojo mater.

Materin dan je za mater praznik. Ona, ki dela celo leto, ta dan počiva. Mali in odrasli prevzamejo njene posle. Ta praznik se praznuje predvsem v domačem krogu — družini. Otroci skušajo vsak po svojih močeh napraviti materi veselje. Prineso ji darove, izročijo voščila, skrbe, da je ta dan ne žalijo. Oni, ki so v tujini, se spomnijo matere s pismom.

V onih hišah pa, kjer ni več ljubljene matere, okrasijo njeno podobno, ozaljšajo ji grob in molijo zanjo.

Po šolah se otroci pripravljajo za ta dan. Najlepši sestavki iz čitank, ki se nanašajo na mater, se čitajo in razlagajo v tem tednu, najlepše pesmice o materi done iz otroških grl.

V društvih, po cerkvah se popoldne s primernim programom proslavi ta praznik ob navzočnosti mater in otrok.

In še nekaj! Ta dan velja spominu vseh onih sirotic, ki tavajo po svetu brez mame, onih družin, kjer vlada beda, onih bolnih mater, ki čakajo dobrotne roke in dobrotne tolažbe.

V javnosti se vrše zborovanja, pri katerih se javno obsodi zaničevanje svetosti materinstva, ki ga skrunijo slabe knjige, pohujšljivi kinematografi in razuzdana veseljačenja.

(Po «Našem Čolničiu».)

Milijonska ustanova za deco. Francoski bogataš Cognac in njegova žena dajeta letno preko 4 milijone frankov ministrstvu na razpolago, da jih razdeli med rodbine z mnogobrojnimi otroki.

Ustanovljenih je sedaj letno 200 nagrad po 10.000 frankov, ki so namenjene rodbinam z najmanj petimi otroki istih staršev; slednji morajo biti še živi in ne smejo biti starejši kot 35 let. Več ustanov je po 25.000 frankov za rodbine z devetimi otroki in tri ustanove po 10.000 frankov za obitelji v Alžiru.

Cognac je začel trgovati na zelo skromen način — na prostem pod rdečim dežnikom. Priden, podjeten in skromen je bil, srečo je imel in tako je kmalu ustanovil enega največjih pariških magazinov «Samaritaine». Ostal je skromen; nima ne lože v operi, ne vile na Rivieri, ne gradu ob Loiri. Geslo starega gospoda je vedno bilo: Več kot enega piščanca ne morem sam pojediti. Ker sam nima otrok, podpira s svojimi ogromnimi dohodki otroke drugih. Način teh podpor je zanimiv zato, ker podpira zdrave otroke zdravih zakonov in tako pomaga domovini do krepkega naraščaja.

Bljuvanje v nosečnosti. Slehernna žena občuti v prvih mesecih nosečnosti razne spremembe v svojem telesnem in duševnem razpoloženju. Najznačilnejše je bljuvanje, ki se pojavi navadno takoj prve čase; večkrat izpozna žena šele po njem, da je v drugem stanju. Zdravniki niso še dognali, kaj je temu vzrok. Najčesteje trpijo na tem nervozne ženske, posebno one, ki so v neprestanem strahu, kako bodo porodile. Vsako jed vržejo iz želodca, zato mnoge silno oslabe. Poznala sem celo ženo, katera ni mogla več mesecev obdržati v želodcu prav nobene hrane in so jo morali umetno hraniti po črevesu. Kako naj si pomagamo v takih slučajih? Dobro je, da je žena prav po malem; po vsakem ljubavanju naj takoj zopet kaj zavžije, da ne pride preveč ob moč. Ako želodec le ne neha povračati, naj ostane nekaj dni v postelji, naj je lahke in hladne jedi ter skrbi, da ni zaprta. V tem slučaju ne sme jemati premočnih čistil; nekatera povzročajo krče, ki lahko škodujejo tudi maternici. Dobro je ricinovo olje, še boljša je karlovarska sol ali grenčica. Najbolj priporočljivo je uživati čistilo na tešče pol ure pred zajutrekom. Proti bljuvanju pomagajo včasih tudi topli suhi obkladki na želodec: vroča opeka, zavita v krpo, še boljša steklenica z vročo vodo. Toplota pomiri želodec, da neha metati iz sebe. Jako blažilno vpliva na prebavo tudi duševno razpoloženje. Zato naj bodo ženine misli vesele in bodre; posebno na slabosti naj ne misli. Bljuvanje naj smatra kot vsakdanjo telesno funkcijo; preмага naj strah in bojazen; ko vrže iz želodca, naj ne misli na to, z mirnostjo in veselostjo naj gre preko te neprijetnosti.

HIGIJENA.

Mrzle obkladke dajemo takrat, kadar hočemo odvrniti naval krvi s kakega bolnega mesta (krvavo oko, udarec, vnetje v prsih, influenza itd.). Pri tem rabimo postano vodo. Taki obkladki dobro učinkujejo, so pa nevarni, ker lahko bolnika prehladimo. Zato jih dajamo zlasti pri notranjih boleznih le na izrecni zdravnikov ukaz. Bolnik mora biti v topli sobi, čez obkladek ovijemo suho rjuho. Nekaterim dajejo istočasno k nogam vročo opeko, vročo vodo v steklenici ali kaj drugega. S tem dobiva toploto, proč od bolnega uda. — Posebno previdni moramo biti pri malih otrocih, kateri ne prenašajo vedno mrzlih obkladkov. Ako detetu ne pordeči koža pod obkladki takoj in se otrok ne ugreje, moramo takoj prenehati z njimi.

Oslovskega kašlja se upravičeno boji vsaka mati, boji se ga radi sebe in radi deteta. Kako trpi ljubeče materino srce, ko mora gledati in poslušati, ko se napenja in davi mali bolniček, a pomagati mu ne more. Prime ga za čelo, da mu olajša napor pri kašljanju, ki je ponajveč tako močno, da je prizadet pri tem tudi želodec, ki vrže hrano iz sebe. V takem slučaju otroci navadno jako oslabe, ker jim ne ostane dovolj hrane, ki bi jo želodec prebavil in oddal dalje drugim organom. Zato naj dete po vsakem bljuvanju takoj kaj je, da nadomesti izbljuvano jed in se ohrani pri moči.

GOSPODINJSTVO

Obnašanje moškega napram ženski. Bodi si prav ali ne, toda v naših časih je vendar le res, da sodimo olikanega moškega po načinu, kako nastopi v družbi, zlasti pa po obnašanju napram ženski. Posebno drugod jako pazijo na to. V Ameriki ve vsak delavec, kako mora uvaževati ženo: pomaga ji iz tramvaja in železnice, ako jo vidi z otrokom, ji prime tudi njega. Če ni prostora zanjo, takoj vstane in ji ponudi sedež. Kaj pa vidimo pri nas? Žene, morda vse obložene s paketi ali torbami, stoje po sredi tramvaja ali se trudno naslanjajo na železniške stene, pred njimi pa sedi mlad fant in se ne gane. Matere, poučite svoje sinove — morda celo moze — kako naj se vedejo v takih slučajih. Kjerkoli sede in vidijo, da nimajo žene ali dekleta prostora, naj se takoj umaknejo. Izgovor: Saj sem plačal kakor ona» ali «saj sem prišel prej nego ona» jasno izpricuje njegovo neotesanost.

Kadar gre moški z žensko, naj hodi vedno ob njeni levi strani, le ako gresta po ozkem tlaku, naj stopi on na desno, da ni treba ženi stopati s tlaka, ko se mora umikati nasproti idočim. Po stopnicah naj

hodi ženska vedno pri zidu, moški ob ograji. Kako grdo je videti fanta — tudi kmečkega — ki pride kam z dekletom ali materjo, pa stopi sam naprej; olikan moški bo vselej odprl vrata in pustil žensko, da stopi prva v sobo ali ven. V gostilni, gledališču ali tudi doma mora najlepši prostor odstopiti ženskam. Ako nese ženska kaj v roki, naj ji vzame in nese moški, ki gre z njo, če le more. Če ji pade kaj na tla, naj ji vedno pobere. Le žepnega robca ne sme; v takem slučaju naj dotičnico le opozori, da ji je padel robec; pobrati pa mu ga ni treba, ker smatramo robec — zlasti rabljen — za nečedno in nehygienično stvar, ki jo sme vzeti v roko le oni, kate-rega je.

Kadar so fantje v družbi z dekleti, naj se izogibljejo kletvin, opolzkih pogovorov, surovih šal in kvantarskih namigavanj. Mladenič, ki se celo postavlja s takim vedenjem, je vreden preziranja in zaničevanja. Pošteno deklet je v taki družbi v veliki zadregi, zlasti ker navadno nima poguma, da bi zavrnila surove besede s primerno opazko. Pa tudi izobraženi moški premnogokrat greše v tem pogledu. — Na kmečkih plesih imajo navado, da pleše fant vedno le z enim dekletom, druge pa stoji ob strani. Tudi to ni prav; olikan mladenič uvaža v družbi vse enako, četudi mu je ena bolj pri srcu. — Po nekaterih krajih imajo še sedaj slabo in škodljivo navado, da pije večja družba iz malo kozarcev ali celo iz enega samega. To je jako neokusno, še bolj pa nezdravo, ker se na ta način lahko nalezejo bolezni. Ako ni mogoče, da ima vsak svojo kupico, naj dajo vsaj ženskam vsaki svojo. — Kot zadnji nauk pa naj si zapomni vsak moški: nikoli se v ženski družbi ne opij! Ako te ni sram pred samim seboj, pa skrbi, da se vsaj pred žensko ne pokažeš kot žival!

Da ne zamrznejo okna pozimi, jih namažemo z zmesjo alkohola in glicerina, ki ga kupimo lahko v drogeriji in tudi po večjih prodajalnah na deželi. V čisti steklenici zmešamo 50 gramov glicerina in 1 kg alkohola (špirta) ter pustimo to zmes, da stoji 1 dan. Drugi dan očistimo šipe, nato pa jih namažemo z omenjeno raztopino, najbolje z gobo. Okna za dalj časa ne zamrznejo. Ta način preprečevanja je posebno pripraven za izložbena okna pri trgovinah.

KUHINJA

Krvavice. Neki gospodinjski tečaj nas je naprosil, naj mu pošljemo navodilo, kako se napravijo krvave klobase. Ker jih delajo na dva načina, objavimo tu oba recepta. Težko je določiti mere materiala, ker napravimo iz enega prašiča lahko celo drvarnico klobas ali pa samo par krožnikov. Zato se pa tudi razlikuje klobasa od klobase.

Pri tem gre v prvi vrsti za varčnost in skopost ali pa za potratnost in radodarnost gospodinje. Bela klobasa ostane bela klobasa, tudi če daš vanjo samo 2 ledici.

Kranjske krvavice. Imamo bele klobase in krvave. Za prve vzamemo riž, za druge kašo, kar je pač najboljše. V bele klobase denemo n. pr. približno 2 kg riža. Najprej ga skuhamo, a ne preveč; soliti ni treba. Nato skuhamo polovico zgornje glave (če odpre žival gobec, ločimo pri glavi dva dela), obe ledici, vranjico, srce, pljuča in tretjino jeter. Ko je vse kuhano, sesekljaj in zmešaj s kuhanim rižem, osoli, popopraj po okusu ter prideni še malo cimeta in pimenta («dišeča štupa»).

Obe zadnji začimbi sta samo za duh in jih mora biti tako malo, da jih okus ne čuti. Vsej tej zmesi dodaj še maščobo, ki jo pobereš s tiste juhe, kjer se je prej kuhal drob; to pridenemo zato, da se zmes malo zredči. S tako pripravljenim nadevom napolni čreva; za to delo se dobe posebne priprave (mašina).

Krvavice potrebujejo silno veliko maščobe. Za 2 kg kaše (neslano kuhane) vzemi 3-litersko kozico polno masti. V to uporabi mast od črev in kolikor treba slanine. Pri cvrenju pazi, da so ocvirki le napol scvrtni. Nareži tudi kaki 2 pesti slanine na kocke ter vrzi kar surovo v kri, da bo klobasa lepo pisana. Ko je to narejeno, zmešaj v posodi kri (kar je penaste, jo vrzi ven — baje ni zdrava), prideni kašo in maščobo, prav malo popra, cimeta in pimenta ter majaronovih plevic (vsakega jako malo, da se ne pozna v okusu). Ko polniš čreva s tem nadevom, moraš posebno paziti, da vsakokrat zmes dobro premešaš, drugače ostane strjena mast na vrhu. Ako jemlješ samo od vrha, bodo prve klobase sama mast, zadnje pa sama kri. Krvavice nadevamo z roko skozi rog.

Bele in krvave klobase takoj skuhamo v kotličku. Da se prepričaš, ako je dovolj kuhana, jo prebodi s tanko iglo. Če se pcedi kapljica krvi, je v sredi še surova. Nato spravi klobase na mrzel prostor, pa trajajo po več dni. Kadar jih hočeš servirati, jih deni v kozico ter prideni še malo masti. Najlepše se spečejo v peči ali v šteditnikovi pečici. Imej jih toliko časa notri, da se črevo spremeni v lepo krhko skorjico. Take klobase se jedo s kruhom ali s kislim zeljem.

Kmetje uporabijo tudi juho, kjer so se kuhale klobase. Vanjo zakuhajo riž ali kašo, pa imajo godlo. Ako so bile klobase dovolj mastne, ni treba godle posebe beliti. Ta juha pa trajajo le kak dan, zato jo navadno razdajo tudi sosedom.

Kranjica.

Kraške krvavice ali «mulce».

Ko nam zakolje mesar prašiča, tedaj lovimo kri v posodo in jo hitro in dobro mešamo, da se kar peni.

Vzamemo nekoliko mastnejšega mesa, posebno takozvane «glavine», in «krvavega podbradka», polovico ali celo cela pljuča, ter vse to dobro skuhamo, da postane mehko, in potem zrežemo na drobne kosce ali seseklamo; v mastni vodi, kjer smo to kuhali, namočino $\frac{1}{2}$ kg ribanega kruha. Potem še skuhamo 1 kg ali $1\frac{1}{2}$ kg jabolk. Ko je vse to skuhamo, zmešamo to s surovo krvjo ter dodamo $\frac{1}{4}$ kg rozin, 10 dkg pinjolv, $\frac{1}{2}$ do $\frac{3}{4}$ kg sladkorja, pest soli, nekoliko popra, majorona in drugih dišav, ki nam priajo, ter vse to dobro zmešamo. Te zmesi nalijemo v debelejša čreva, ki jih prej zrežemo na 25 do 35 cm dolge kose. Čreva pa ne smejo biti preveč polna, ker bi nam pri kuhanju gotovo počila. «Mulce» so gotove, samo da jih moramo še skuhati, kar ni ravno lahko. Damo jih v dobro segreto vodo, ter jih kuhamo polagoma $\frac{1}{4}$ ure. Nato denemo «mulce» na hladno. Ko jih hočemo položiti na mizo, jih prej ocvremo. — Ako hočemo imeti bolj voljne «mulce», dodamo gorioomenjeni zmesi 1 liter mleka.

Tržačanka.

Za pust. Krofi s smetano. Postavi kvas iz 2 dkg droži (germa), malo mleka, sladkorja in moke. Medtem ko vzhaja, zamesi: 10 rumenjakov, 1 kg moke, $\frac{1}{2}$ l dobre sveže smetane, 2 žlici sladkorja, malo soli in 1 žlico ruma. Bolje je, da najprej posebe mešaš rumenjake in sladkor $\frac{1}{4}$ ure, potem šele primešaš ostalo. Naposled prideni vzhajani kvas, pa utepaj testo s kuhalnico in sicer vedno v isti smeri. Ko se delajo mehurčki, je dovolj predelano. Potem razvaljaj, zreži kroge in jih polagaj na ploho, katerega si prej potresla z moko. Pokrij jih s prtičkom in deni na toplo, da vziadejo. Črez 2 uri jih deni peč na mast kakor druge krofe, le da jih polagaš v mast tako, da je ona stran, ki je bila na plohu spodaj, v masti zgoraj. Cvrli pokrite! Ko se zarumene na eni strani, jih obrni. Pečene polagaj na kako posodo, da se odteče mast. Serviraj tople, zraven še posebej mlačno marmelado.

Miške. Če se ne utegnesh ukvarjati s krofi, naredi miške. Pripravi testo kakor za masleni kruh, pa jako rahlo. Testo utepaj, ne pa ugnetaj. Primešaj mu rozin. Shajano zajemaj z žlico in ga devaj v razbeleženo mast. Predno zajameš testo, pomoči žlico v mast, da se je ne prijemlje. Ne delaj ne prevelikih mišk, da se dovolj prepečejo, pa tudi ne premalih, ker ti gre preveč masti. Ko se ocvre na eni strani, jo obrni na drugo. Ocvrto potresi s stolčnim sladkorjem. Miške se tudi na olju lepo pečejo.

M. Z.

IZ NAŠE SKRINJE.

NAŠI GORENJC. (Nadaljevanje.)

Na kopici. Ni ga menda na celi Gorenjski veselejšega opravila, kakor je spravljanje prosa. Kdor ni zrastel na kmetih, nima pojma o tem. S prosom se dela vse drugače kakor z drugim žitom. Pšenica, ajda, ječmen se spravi takoj, ko je požet, v kozolec, da se suši dotle, ko je goden za cepce. A ne tako s prosom. Proso mora biti takoj prvi dan pod sruho. In če kmet nima dovolj družine, da bi se do večera vse poželo, pridejo na pomoč tudi sosedne ženske, kar jim potem kmet seveda ob svojem času vrne. Požeto proso se vozi sproti domov. Ej, s kakšno častjo vzame potem doma z voza hlapec prvi snop, ter ga postavi v popolnoma izpraznjeni skedenj (pod). Zatem začno drugi, ponajveč otroci, segati po ostalih snopih ter jih nositi hlapcu, ki jih postavlja trdo in pokoncu okrog prvega snopa. To traja tako dolgo, dokler ni vse proso v skednju. Kako lepo je videti zlatorumeno proso v mogočnem, večkrat ves skedenj obsegajočem krogu!

To je torej prosena kopica. Nato prižene gospodar na kopico par konj ter jih goni po celi dve uri vedno naokoli, da težka konjska pokita odločijo in izluščijo slednje zrnje iz latovja. Ko se bliža večer, hiti družina opravljat živino, ker ve, da bo nocoj nekoliko prej večerja.

Kadar je kje kopica, ve za to vsa vas in zvečer pridejo sosedni fantje in dekleta na pomoč. Gospodar in gospodinja se dela v skednju po večerji navadno ne udeležita, ker vesta, da bo drugih itak več kot dovolj. In res, ko se bliža družina s svetilkami proti skednju, jo že pozdravlja glasen vrišč mladih ljudi, ki so se med tem zbrali v skednju. A tudi pozneje še vedno dohajajo novi prišleci.

Nato zavriskajo fantje vsi vprek, da se razlega daleč po vasi. S tem je dano znamenje, da je kopica otvorjena.

Sedaj se dekleta postavijo kroginkrog kopice ter prično privzdigovati in raztresati slamo, katero potem podajajo fantom. Fantje delajo iz te slame nekake snope, ki jim pravijo «berači» (menda zato, ker so oropani vsega zrnja). Berače mečejo na voz, ki je zapeljan prav tik skednja.

Mladenič, ki ima n. pr. kako nagnjenje do katere izmed navzočih deklet, se vstopi tako, da veže slamo iz njenih rok. To navzoči hitro opazijo in drugi dan se že pritajeno šepče po vasi: «Berače ji je vezal, med tema dvema se bo pa nekaj spletlo.»

Raztresenje in vezanje slame traja tri do štiri ure, a vendar se zdi vsem ta čas prekratek. Kje je pač mladini bolj po godu kakor ravno na kopici, kjer prepeva, se

raduje in šali, kolikor ji je ljubo in drago.

Ko je vsa slama spravljena s skednja, porinejo in pometejo zrnje s plevami vred v kot, kjer počaka drugega dne, da se izveje.

In ko je tudi to delo opravljeno, se prikaže iz veže gospodinja z ogromno skledo dobro zabeljene mlečne kaše. «Kopičarji» vzamejo skledo in žlice ter gredo na vrt, kjer postavijo skledo na tla in posedejo krog nje. Gospodinja je med tem že zopet pri njih in jim stresa iz predpasnika domače sadje. Gospodar pa postavi med nje liter žganja, katerega je zmešal z medom. Nato se prične krepčanje.

Gostitev je kmalu v kraju. Seveda bi bil že čas, da bi šli počivat. Toda ravno sedaj se razvije veselje šele do vrhunca. Ni čudo! Vaški godec, ki od daleč opazuje in nestrpno čaka, da bi bila gostitev končana, stopi kakor bi zrastle iz tal v skedenj ter začne gosti same poskočnice. Fantje in dekleta zbeže zopet v skedenj, se urno sprimejo ter plešejo in rajajo po dve, tri ure, včasih pa celo do belega dne.

— Kadar koljemo. Važen dogodek je, kadar pride v hišo klavec. To je res nekak domač praznik, četudi je ta dan v hiši več dela nego navadno. Gospodar je sedaj rešen skrbi, da bi mu kaka bolezen ne pobrala debelega pujska, kar se žal večkrat zgodi. Gospodinja je zadovoljna, ker se ji odslej ne bo več treba baviti s prašičjo pičo, ki daje mnogo opravila. In otroci, no, otroci se vesele okusnih klobasic; kdo bi tudi zameril kaj takega mladim želodčkom!

Klavec pride navadno zjutraj in tedaj pridejo tudi najbližji sosedje, da pomagajo zvezati prašiča in pripraviti to in ono. Potem počakajo dotlej, da položijo prašičevo mast na tehtnico. To je namreč najbolj važno. Meso, koža in druge pritlikline ne pridejo toliko v poštev. Glavno je mast. Čim več je masti, tem bolj je vesel gospodar. Zlasti pa je na to ponosna gospodinja, kajti zasluga, da je prašič lepo rejen, je pravzaprav njena, ker za prašičjo rejo skrbi pred vsem gospodinja. Na prašičerejo polagajo naši ljudje mnogo. Zato se živo zanimajo in ugibajo že vnaprej, kdo v vasi bo imel letos najdebelejše prašiče.

Večino mesa, zlasti gnjati in plečeta klavec primerno razseka, nasoli in vloži v velik, za to pripravljen škafo. Meso ostane v škaflu nekaj tednov, da se dobro izsoli, potem pa se izobesi v dimnik. Nekaj mesa pa porabi za mesene, takozvane «kranjske klobase», ki se istotako spravijo v dimnik. Glavo in parklje razseka na primerne dele, katere potem gospodinja kuha za kosilo razen petkov vsak dan, dokler ne poide. K temu pridevlje razrezan krompir, repo, kolerabo in korenje. To zelo priljubljeno jed imenujejo «šaro».

Prašičjo kožo gospodar proda, ali pa jo da ustrojiti in preskrbi s tem sebi in družini obutev.

Nad vse imenitne pa so krvave klobase ali jeternice, katerih naredi klavec kar po par škafov. Brez teh si pravega klanja niti misliti ni. Te vrste klobase sestojijo iz seseklanega prašičjega droba, krvi, kuhanega pšena ali riža. Ko so gotove, jih najprej polože v velik kotel, kjer se prekuhajo ali obarajo. Nato jih pobero ven in jih zložijo eno tik druge na hladen prostor, da se shlade. Potem so šele dobre za na raženj. Juha, v kateri so se obarjale klobase, je zelo mastna in ponjo pridejo revnejši vaščani, da si na njih kuhajo kašo, ki jo imenujejo «godlo».

Ko je klavec opravil svoje delo, so že tudi jeternice pečene in gospodinja jih postavi poln raženj na mizo. Sedaj pride skupaj vsa družina in začne se pokušnja. K tej pokušnji so povabljeni tudi oni sosedje, ki so zjutraj prišli klavcu na pomoč.

Isti večer se tudi razdele koline, ki sestojijo iz koščka mesa, par jeternic in ene mesene klobase. Koline dobi učitelj in če je v vasi pošta, jih je navadno deležen tudi poštar. Tudi nekateri sosedje dobe koline, katere pa ob svojem času vrnejo.

V vaseh na Kranjem, tako na pr. v Naklu, Strahinju, Besnici itd., imajo na ta dan posebno originalno navado. Imenujejo jo bobljanje. (Odkod so vzeli to besedo, res ne vem.) Tu namreč napravijo kakih trideset jeternic za vaške reveže, katerih jim pa ne razdele kar tako enostavno, nego si morajo reveži klobasice približati. To se godi na sledeči način:

Ubožec, ki si poželi klobaso, gre v mraku, oborožen s palico, pod okno dotične hiše, kjer koljejo. Tam poklekne ali pa se skloni tako globoko, da ga skozi okno ne morejo videti. Nato potrka s palico na okno. Gospodinja, ki je na to že pripravljena, odpre okno in pomoli na palico ali pa na dolgi kahalnici nataknejo klobaso skozi okno. Dotični, ki čaka sklonjen pod oknom, vzdigne zdaj svojo palico kvišku in gospodinja mu natakne na palico pripravljeno klobasico. Vse to se izvrši, ne da bi drug drugega kaj videla. Ko odide prvi, že potrka drugi in to se godi potem ves večer.

Zgodi se večkrat, da se tudi kak imovitejši vaščan posluži bobljanja. Seveda le za šalo. A darovalci klobas so tudi na to pripravljeni in gre večkrat eden, še raje pa kar dva izmed družine skrivoma pokukat izza oglov, kdo trka na okno. In če zapazita, da prosilec ni revež, nego samo šaljivec, jo ubereta za njim. Če jima srečno odnese pete, je prav, če ga pa ujmeta, se vrmeta z njim nazaj in ga tirata v hišo, kjer mora med splošnim smehom plačati za liter vina.

Manica.

==== Zahtevajte in prepričali se bode, da je ====

MILO GODINA neprekosljivo

izdeluje ga dobroznana domača tvrdka

J. S. GODINA, TRST VIA DELLO SCOGLIO ŠT. 316
TELEFON 18 - 78

Alojzij Povh

urar in zlatar

Piazza Garibaldi 2, I. n. Tel. 3-29

Lastna tovarna in delavnica. — Prodaja,
kupuje, po pravilja vsakovrstne predmete.
Korist vsakega je, da se prepriča o cenah.

☞ Dobava za urarje in zlatarje.

FRANC NAROBE

Trst, Via Commerciale 18

priporoča slavnemu občinstvu v meslu
in na deželi svojo dobro založeno

Trgovino z Jestiinami

in s kolonijalnim blagom. Konkurenčne
cene. Točna postrežba. Na željo se po-
šilja blago trž. odjemalcem franko na dom.

Ivan Kerže - Trst

Piazza San Giovanni šte. 1

ima v zalogi najraznovrstnejše

kuhinjske in druge hišne potrebščine

iz aluminija, stekla, lesa in emalirane prsti.

Najboljše sredstvo zoper stenice in drugi mrčes je

„MORANA“

„Morana“ temeljito uničuje stenice in njihovo zalego. Naroča se pri

MAR. SKRINJAR, KOTOR - MUO, DALMACIJA
(Jugoslavija)

Pri večjih naročilih popust, trgovcem rabat. — Išče se ZASTOPNIK
ZA JUGOSLAVIJO. — Ponudbe je poslati direktno na zgornji naslov.

BUDDHA

TRADE MARK

Vsakomur, ki ljubi svoje zdravje
se piporoča ČAJNE MEŠANICE najfinejših

indijskih in kitajskih čajev z znamko

„B U D H A“

Priporočajo se za zjutraj in popoldne INDIJSKE, za zvečer
KITAJSKE MEŠANICE. - Dobe se v Jugoslaviji v vsaki trgovini.

KNJIGARNA - PAPIRNICA - KNJIGOVEZNICA

J. ŠTOKA
TRST

VIA MILANO ŠTEV. 37

ima v zalogi na debelo in drobno
vse pisarniške potrebščine za
šole, občinske, župne in odvet-
niške urade, kakor tudi vsako-
vrstne slovenske knjige, muzika-
lije, molitvenike itd. — Izvršuje
vsakovrstna knjigovezniška dela.

Izvršuje vsakovrstne pečate in tiskovine.

P. n. sodnijam naznanja, da spre-
jema in izvršuje vezanje zemlje-
knjižnih in bančnih knjig tudi v urad.
prostorih v mestu in tudi na deželi.

Pomisli vendar

predno izdaš trdo
zasluženi denar ! ?

Zato si pred nakupom oglej
BOGATO ZALOGO

vsakovrstnega
pohištva

iz dobroznane domače tovarne

ANTON BREŠČAK

GORICA

Via Carducci 14 (prej Gosposka ulica)

Pecivni
prašek

Vanilin
sladkor